

Tabela 3. Rodzaje polityki opartej na klastrach oraz działania i inicjatywy podjęte w wybranych krajach Unii Europejskiej*

Kraj	Rodzaj polityki klastrowej	Podjęte działania i inicjatywy
Austria	Polityka klastrowa realizowana na szczeblu regionalnym, a jej ramy określone na szczeblu krajowym. Klastry są aktywnie wspierane w ramach polityki technologicznej sprzyjającej rozwojowi innowacji poprzez wykorzystanie istniejącego potencjału oraz gotowości do kooperacji	– struktury klastrowe bazujące na niezależnych ekonomicznych podmiotach zajmują ważne miejsce w polityce rozwoju regionalnego, – twórcy polityki w postaci niefinansowego wsparcia dążą do wzmocnienia regionalnych połączeń pomiędzy istniejącymi firmami, instytutami badawczymi oraz firmami oferującymi szkolenia, ułatwiają przepływ informacji, tworzą odpowiednie warunki do rozwoju klastrów (regulacje prawne, działania na rzecz podwyższenia jakości siły roboczej), kreują popyt przez zamówienia publiczne, – działania ukierunkowane głównie na sektor małych i średnich przedsiębiorstw, – istotną rolę w inicjowaniu i zarządzaniu klastrami odgrywają władze samorządowe
Belgia	Polityka klastrowa realizowana na szczeblu regionalnym. Zastosowana w 1994 r. w rejonie Flandrii i Walonii. Definiowana jako wsparcie innowacyjnych sieci przedsiębiorstw włączonych we współpracę z instytutami badawczymi. Obecnie polityka klastrowa występuje w ramach programu pod nazwą „Flamandzka współpraca na rzecz innowacji” (<i>Flemish Innovation Cooperation</i>)	– klastry działające w oparciu o sieci lub łańcuchy produkcji, innowacji i kooperacji, – państwo subsydiuje struktury i programy klastrowe występujące w przemysłach obróbki metalu, plastiku oraz meblarskim. Wspiera także obszar IT oraz sektor małych i średnich przedsiębiorstw, – klastry mogą ubiegać się o granty i pożyczki na realizację innowacyjnych projektów oraz mogą otrzymać „miękkie” wsparcie w postaci porad, konsultacji i szkoleń, – władze publiczne stymulują rozprzestrzenianie się wiedzy pomiędzy sektorami oraz wspierają powstawanie centrów kompetencji blisko związanych z pojawiającymi się nowymi technologiami
Finlandia	Polityka klastrowa realizowana na szczeblu regionalnym, a jej ramy określone na szczeblu krajowym. Programy klastrowe tworzone jako instrument polityki obejmującej sferę nauki i technologii. Obecnie występują 3 rodzaje polityki klastrowej: a) przemysłowa – realizowana na szczeblu ministerstw, b) kompetencji – realizowana przez Krajową Agencję ds. Technologii (The National Technology Agency of	– celem polityki klastrowej jest wzmocnienie relacji pomiędzy trzema głównymi filarami klastrów (<i>triple helix</i>), a mianowicie przemysłem, środowiskiem naukowym oraz agencjami rządowymi, – klastry stanowią unikalną kombinację firm połączonych przepływem wiedzy oraz produkcji, – wspieranie rozwoju sfery B+R poprzez wysokie nakłady finansowe ponoszone przez państwo, – współpraca sieciowa pomiędzy sektorem prywatnym i publicznym, – wprowadzenie specjalnego programu rządowego (OSKE) skierowanego na koncentrację regionalnych zasobów w obszarze rozwoju działalności o kluczowym dla

Kraj	Rodzaj polityki klastrowej	Podjęte działania i inicjatywy
	Finland) oraz wyższe uczelnie, c) regionalna	Program promuje wykorzystanie najwyższych międzynarodowych standardów w dziedzinie wiedzy i ekspertyz, które istnieją w różnych regionach. Model operacyjny programu został przyjęty na lata 2007–2013 jako model bazujący na klastrach, nadrzędnym jego celem jest zwiększenie regionalnej współpracy pomiędzy centrami ekspertyz. Narodowy program angażuje 13 krajowych klastrow i oraz 21 centrów ekspertyz (<i>centres of expertise</i>)
Francja	Polityka klastrowa realizowana na szczeblu krajowym. Polityka ukierunkowana na wspieranie lokalnych systemów produkcji (<i>local production systems</i> – LPS) bazujących bardziej na koncentracji geograficznej niż innowacyjnej	– wdrażana polityka ma na celu pobudzenie relacji opartych na konkurencji i współpracy pomiędzy firmami skupionymi w LPS, a także pomiędzy firmami i środowiskiem naukowym oraz instytucjami badawczymi występującymi w poszczególnych regionach, jak też instytucjami umożliwiającymi komunikację z władzami publicznymi, – w ramach francuskiej polityki LPS sfinansowano ze środków publicznych 96 projektów wybranych drogą konkursową, które charakteryzowały się tym, że na pierwszym miejscu stawiały współpracę
Hiszpania	Polityka klastrowa realizowana na szczeblu regionalnym. Ukierunkowana na wzrost konkurencyjności. Stosowana tylko w niektórych regionach za pomocą określonych programów. W latach 1991–1995 rząd Kraju Basków z pomocą M.E. Portera utworzył specjalny program dla konkurencyjności. Natomiast w latach 2000–2003 w ramach polityki państwa wprowadzono konkretne działania na rzecz rozwoju klastrow	– polityka klastrowa postrzegana jest jako mechanizm rozwoju konkurencyjności pewnych sektorów, regionów, a także wzrostu konkurencyjności gospodarki jako całości, – polityka realizowana w czterech etapach: określenie definicji i identyfikacja klastrow, opracowanie wspólnych programów w zakresie ich rozwoju, wsparcie rozwoju i ocena wdrożonych programów klastrowych, – publiczne wsparcie odbywa się głównie poprzez udzielanie pomocy finansowej częściowo pokrywającej koszty działań wykonywanych w klastrach. Działania te obejmują szkolenia, ułatwienia w zakresie przepływu informacji oraz organizowanie współpracy firm z centrami technologicznymi, – rola rządu polega na tworzeniu ram polityki stymulującej rozwój sieci oraz sfery B+R, a także centrów badawczych i parków technologicznych
Luxemburg	Polityka klastrowa realizowana na szczeblu krajowym. W 2002 r. zidentyfikowano obszary najlepsze pod względem rozwoju klastrow, a następnie rozpoczęto wdrażanie dwóch projektów klastrowych z dziedziny IT	– rząd upatruje w klastrach sposobu na wzrost konkurencji. Osiągnięcie sukcesu uzależnia od poziomu rozwoju sieci, – pomimo zrozumienia kwestii, że klastry powinny pojawiać się w sposób naturalny w wyniku inicjatyw oddolnych, rząd odgrywa istotną rolę, oferując różnego rodzaju ułatwienia dla powstających klastrow

Kraj	Rodzaj polityki klastrowej	Podjęte działania i inicjatywy
Niemcy	Polityka klastrowa realizowana na szczeblu regionalnym, a jej ramy określone na szczeblu krajowym. Początki widoczne w latach 60. we wdrażanych programach technologicznych. Obecnie koncentracja na rozwoju centrów kompetencyjnych. Realizacja projektu REKON skierowanego na promocję zmian strukturalnych w Północnej Nadrenii-Westfalii z wykorzystaniem podejścia klastrowego	- pojęcie „polityka klastrowa” jest używane rzadko, chociaż wiele działań w ramach innych dziedzin polityki skierowanych jest na rozwój sieci pomiędzy różnymi podmiotami, szczególnie w obszarze rozwoju technologii, - działania władz publicznych skierowane są na zaspokojenie indywidualnych potrzeb klastrow, - część projektów realizowanych w klastrach ukierunkowanych jest na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw – np. w obszarze Rury w dziedzinie budownictwa oraz rękodzieła (<i>craft sector</i>). Jednym z zadań realizowanych w tych klastrach jest zastępowanie tradycyjnych metod produkcji (firmy produkowały wszystko same) przez kooperację i rozwój nowych produktów oraz wprowadzanie ich na nowe rynki, - zarządzający klastrami udzielają porad oraz pomagają w realizacji kooperacyjnych projektów
Szwecja	Polityka klastrowa realizowana na szczeblu regionalnym, a jej ramy określone na szczeblu krajowym. Realizacja narodowego programu na rzecz rozwoju systemu innowacji i klastrow (wprowadzonego w 2001 r.) oraz programów funkcjonujących na poziomie regionalnym skoncentrowanych na rozwoju konkurencji oraz dynamicznie działających sieciach	- polityka państwa oparta na podejściu akcentującym współzależność firm działających w różnych sektorach, - władze publiczne odpowiadają za stworzenie ogólnych warunków umożliwiających funkcjonowanie klastrow, stymulują rozwój kooperacji w zakresie sfery B+R, centrów badawczych, zamówień w zakresie technologii oraz ułatwiają nawiązanie dialogu pomiędzy uczestnikami klastrow, - konkretne programy klastrowe kładą nacisk na następujące działania: identyfikację zagrożeń i szans (<i>opportunities</i>) w zakresie rozwoju przyniesu przez efektywne funkcjonowanie systemów innowacji i klastrow, wspieranie badań w obszarze jakości, przekształcen sfery B+R oraz tworzenia sieci w klastrach
Wielka Brytania	Polityka klastrowa realizowana na szczeblu regionalnym, a jej ramy określone na szczeblu krajowym. Przeprowadzenie badań w obrębie klastrow biotechnologicznych w celu identyfikacji czynników decydujących o sukcesie klastrow i mających zastosowanie w innych sektorach. Duże zaangażowanie regionalnych agencji	- klastry zajmują ważne miejsce w polityce państwa, funkcjonują jako narzędzie regionalnego rozwoju, - rząd pełni rolę katalizatora i brokera. Zapewnia ogólne warunki ułatwiające lub stymulujące pojawienie się i rozwój klastrow, - polityka klastrowa realizowana jest za pomocą specjalnych regionalnych programów klastrowych, - narzędzia dostosowywane są do potrzeb konkretnych klastrow, np. w Szkocji funkcjonują cztery pilotażowe klastry w branżach: petrochemicznej, spożywczej, pół-

Kraj	Rodzaj polityki klastrowej	Podjęte działania i inicjatywy
Włochy	rozwoju (<i>regional development agencies</i> – RDAs) w proces klastrowy Polityka klastrowa realizowana na szczeblu regionalnym, a jej ramy określone na szczeblu krajowym. W 1991 r. wprowadzono pierwsze rozwiązania legislacyjne określające funkcjonowanie dystryktów przemysłowych. Następnie w 1999 r. przedefiniowano kryteria w celu wyróżnienia dwóch poziomów – lokalnych systemów produkcji oraz dystryktów przemysłowych. Podjęte działania stanowiły wstęp do rozwoju klastrow	przewodników i biotechnologicznej. W wypadku klastra zajmującego się produkcją żywności wsparcie władz publicznych polega m.in. na stworzeniu atmosfery współpracy, ale i konkurencji pomiędzy uczestnikami klastra, z kolei w biotechnologicznym – działania koncentrują się na dostarczeniu odpowiedniej infrastruktury umożliwiającej przeprowadzanie badań, natomiast w klastrze półprzewodników podejście klastrowe ma zachęcić przemysł do podjęcia bliskiej współpracy ze środowiskiem naukowym – polityka ukierunkowana na ułatwienia procesu rozprzestrzeniania się informacji i technologii wśród małych i średnich firm działających w lokalnych systemach produkcji, – działania władz publicznych wspierają rozwój parków naukowych, centrów innowacyjnych oraz centrów przepływu technologii. Zadaniem centrów jest poprawa technologicznego zaawansowania oraz możliwości innowacyjnych działających w sieciach małych i średnich przedsiębiorstw, – świadczenie ogólnej technicznej pomocy na poziomie regionalnym, – przeprowadzanie projektów pilotażowych, pokazów, szkoleń personelu oraz konsultacji wśród małych i średnich firm
Litwa	Polityka klastrowa realizowana na szczeblu krajowym. Klastry stanowią ważny element rozwoju gospodarki opartej na wiedzy. Pozytywne efekty oddziaływania klastrow na konkurencyjność gospodarki zostały zaznaczone w 1998 r. w „Strategii dla eksportu i rozwoju”. W 2003 r. w zastosowanym planie narodowym określono, że Ministerstwo ds. Gospodarki zmierza do tworzenia i rozwoju klastrow	– rząd odgrywa główną rolę w tworzeniu polityki ułatwiającej rozwój klastrow, choć rozumie, że proces tworzenia klastrow odbywa się na poziomie regionalnym, – w 2002 r. Ministerstwo ds. Gospodarki podpisało porozumienie z konsorcjum szkół wyższych oraz firmami consultingowymi na przeprowadzenie badań dotyczących określenia roli państwa w rozwoju klastrow, – przeprowadzono badania w kilku sektorach przemysłowych w celu wykrycia istniejących zaleźności klastrow, zorganizowano także spotkania (<i>workshops</i>) dla biznesu poświęcone zaprezentowaniu koncepcji klastrow oraz korzyści dla firm wynikających z wzajemnej współpracy, – zidentyfikowano klastry działające w obszarach niskozaawansowanych technologii (<i>low-tech</i>) oraz w obszarach niskiej wartości dodanej (<i>low-value added</i>), jako przeciwieństwo bardziej innowacyjnych sektorów. Przykładem dobrze zorganizowanego klastra, ale o niskiej wartości dodanej, jest klastr tekstylny w Kaunas

Kraj	Rodzaj polityki klastrowej	Podjęte działania i inicjatywy
Łotwa	Polityka klastrowa realizowana na szczeblu krajowym. Na znaczenie klastrow dla gospodarki zwrócono uwagę w dokumencie zatytułowanym „Długoterminowa ekonomiczna strategia i narodowy program innowacyjny”. Pierwszy projekt wspierania klastrow został sfinansowany ze środków PHARE w latach 2000–2001	– za wdrażanie polityki klastrowej odpowiada Ministerstwo ds. Gospodarki oraz Łotewska Agencja Rozwoju, – głównym celem polityki klastrowej jest poprawa konkurencyjności oraz doprowadzenie do nawiązania dialogu pomiędzy państwem i przemysłem, – proces tworzenia klastrow napędzany jest przez czynniki rynkowe, ale rząd pomaga koordynować działania poprzez ustalanie etapów oraz określanie kluczowych, jeśli chodzi o rozwój, obszarów współpracy. Rząd wspiera klastry za pomocą subsydiów, udziela strategicznych porad, wspiera rozwój sieci, identyfikuje i reaguje na błędy rynkowe, a także tworzy platformy wymiany informacji. Podejmuje także działania na rzecz promocji bezpośrednich inwestycji zagranicznych, które mogą stać się złącznikiem klastrow
Słowenia	Polityka klastrowa realizowana na szczeblu krajowym. W 1999 r. przeprowadzono pierwsze badania mające na celu identyfikację sieci i istniejących powiązań gospodarczych. W latach 2000–2003 przeprowadzono w ramach polityki przemysłowej projekty pilotażowe dotyczące rozwoju i wdrożenia strategii klastrowych. Rządowym wsparciem objęto 3 klastry: samochodowy, narzędziowy i transportowo-logistyczny. Oprócz tych działań w 2002 r. Ministerstwo Gospodarki wdrożyło plan pięcioletni na rzecz promocji przedsiębiorczości oraz wzrostu konkurencyjności, który obejmował program na rzecz identyfikacji i wsparcia rozwoju klastrow lokalnych mikro i małych przedsiębiorstw. Po przeanalizowaniu 4000 firm zidentyfikowano 128 potencjalnych klastrow liczących od 6 do 20 małych firm	– polityka klastrowa koncentruje się na realizacji trzech głównych zamierzeń. Pierwsze z nich polega na zachęceniu firm do kooperacji i tworzenia pomiędzy nimi powiązań sieciowych w celu wzmocnienia indywidualnych i wspólnych zdolności do współpracy w zróżnicowanym środowisku biznesowym; drugie – obejmuje promocię rozwoju klastrow poprzez zwiększenie inwestycji służących poprawie infrastruktury; trzecie natomiast polega na inicjowaniu tworzenia klastrow w praktyce, – wsparcie funkcjonujących klastrow za pomocą subsydiów, – pomoc ze strony rządu w zakresie rozpoznania korzyści wynikających z uczestnictwa w strukturach klastrowych, – promocja kultury przedsiębiorczości opartej na wzajemnej współpracy i powiązaniach sieciowych, – wzmocnienie łańcuchów produkcji i dostaw, – ułatwianie współpracy ze sferą B+R, – świadczenie pomocy w zakresie prowadzenia wspólnych działań marketingowych i kreowania marki, – inwestowanie w infrastrukturę z obszaru IT

Kraj	Rodzaj polityki klastrowej	Podjęte działania i inicjatywy
Węgry	Polityka klastrowa realizowana na szczeblu regionalnym, a jej ramy określone na szczeblu krajowym. Polityka klastrowa osadzona jest w „Regionalnym programie rozwoju”. Jedną z części tego programu był subprogram rozwoju klastrow (RE-1) zrealizowany w latach 2001–2002, w ramach którego na powstanie regionalnych klastrow rząd przeznaczył 1,4 mln euro	– głównym celem prowadzenia polityki klastrowej jest poprawa konkurencyjności przedsiębiorstw, rozwój systemu produkcji opartego na kooperacji oraz sieci powiązań, a także ułatwienie procesu wymiany informacji i wzmocnienie innowacyjnych możliwości kontraktorów współpracujących z międzynarodowymi firmami, – strategia, zgodnie z którą państwo współfinansuje realizację projektów rozwojowych, nie dotyczy wszystkich obszarów gospodarki, koncentruje się ona jedynie na dziedzinach kluczowych dla efektywności. Wsparciem zostały objęte takie obszary, jak: rozwój regionalny (z naciskiem na likwidację istniejących nierówności), promocja przedsiębiorstw, turystyka, badania i rozwój, budownictwo mieszkaniowe oraz rozwój infrastruktury ze szczególnym zwróceniem uwagi na budowę autostrad, – w ramach programu RE-1 wsparciem finansowym oraz niefinansowym (w postaci grantów, dostępu do informacji, ułatwień w zakresie dostępu do nieruchomości) objęto pięć największych klastrow, tj. motoryzacyjny, drzewno-meblarski, elektro-niczny, żywnościowy oraz zajmujący się produkcją tekstyliów. Program ten skierowany był także na rozwój sieciowych form kooperacji, pomoc małym i średnim przedsiębiorstwom w nawiązywaniu wzajemnej współpracy oraz budowanie kapitału społecznego

* w tabeli uwzględniono tylko te kraje Unii Europejskiej, w których prowadzona jest konkretna polityka klastrowa na szczeblu krajowym lub regionalnym

Źródło: zestawienie własne na podstawie: T.J.A. Roelandt, P. Hertog, *Cluster Analysis and Cluster-Based Policy Making: The State of the Art* [w:] *Boosting Innovation: The Cluster Approach*, OECD, 1999, s. 422–423; *Regional Clusters in Europe*, „Observatory of European SMEs” 2002, nr 3, s. 47–49; *Cluster Policies Thematic Report, European...*, s. 14–18; oraz *Innovating Regions in Europe. An Overview of Cluster Policies and Clusters in the New Member States of the European Union*, IRE Network: <http://www.innovating-regions.org/>.